

Вівчар О. І.

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної
безпеки та фінансових розслідувань*

Тернопільський національний економічний університет

МЕХАНІЗМИ ВПЛИВУ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СОЦІОГУМАНІТАРНУ КОМПОНЕНТУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах турбулентності економічних процесів злочинність в системі підприємницьких структур виникає в результаті деформації соціальних відносин, дисфункції соціальних інститутів та особистості. В таких умовах функціонування злочинна діяльність розвивається в результаті недосконалості законодавства, відсутності контролю та відповідальності підприємств, установ та організацій, багато з яких досягають надприбутків як законними, так і протиправними методами. Злочинна діяльність в системі економічної безпеки підприємств – це результат внутрішньоособистісного, міжособистісного, а інколи й соціально-політичного конфлікту. Можна сказати, що злочин – це соціоконфліктний спосіб задоволення потреб, досягнення цілей.

Підкреслимо, що сьогодні найбільш прийнятним підходом для аналізу сучасної злочинності в Україні є соціогуманітарна компонента на походження досліджуваного явища. У свою чергу, основою концептуальної моделі злочинності може стати теорія деформації соціальних відносин, інститутів, спільнот і особистості. Саме ця обставина дає змогу зрозуміти причини, механізми і масштаби криміналізації держави, економіки підприємницьких структур й суспільства.

Ріст економічної злочинності завжди пов'язаний із кризою у сфері моральності. Зв'язок тут зворотний: чим нижча моральність, то вища злочинність. Однак не можна виділяти причини моральної кризи та посилаючись на важке матеріальне становище тощо. Усе залежить від соціогуманітарних чинників, а саме особистісного розвитку, самооцінки, контролю, відповідальності, самоповаги

особистості. На рівень злочинності впливають не самі по собі об'єктивні, наприклад, економічні причини, а також сприйняття, ставлення до них, тобто причини пізнавального аспекту [3].

До головних соціогуманітарних чинників, які визначають соціальний розвиток працівників, належать: соціальні й політичні конфлікти та нестабільність; наявність роботи чи безробіття; позиція і змістовна спрямованість засобів масової інформації (ЗМІ); соціальна бідність; тривала дія негативних емоцій; духовна, соціальна, емоційна і фізична депривація; соціальна справедливість чи несправедливість; правова захищеність чи незахищеність; соціальний оптимізм; співвідношення матеріальних і духовних потреб у суспільстві; релігія; соціальна деградація; соціально-психічна єдність суспільства та ін. [1].

Під впливом цих соціогуманітарних чинників відбуваються зміни в соціальній психіці працівників. Працівники підприємств можуть перебувати в одному з трьох станів: соціально-психологічної нестабільності; соціально-психологічного напруження; соціального психозу. Кожен з цих станів може мати три рівні вираження: низький, середній і високий.

Динамічними елементами соціогуманітарної компоненти економічної безпеки підприємств є: соціальна взаємодія; соціальна агресивність; соціальні почуття; соціальний настрій; соціальний оптимізм; соціальне самопочуття; соціальні ціннісні орієнтації; ставлення до влади; соціальна совість.

Соціогуманітарні компоненти працівників підприємств можна виразити через її складові, а саме соціоорієнтовану, духовно-перцептивну, морально-перцептивну, політично-інтеріоризаційну, емоційно-почуттєву та раціонально-вольову. Тому сьогодні як ніколи актуальним є питання виховання нації, тобто формування її соціогуманітарної єдності.

Так, з практичної точки зору, специфічними тенденціями та особливостями економічних злочинів в контексті соціогуманітарної компоненти можна відзначити: високий рівень латентності сучасних корисливих економічних злочинів; швидке удосконалення способів і засобів злочинних посягань; динамічність, здатність до швидких трансформаційних змін і

адаптації до нових умов і правил господарювання; зростає кількість злочинів, які вчиняються у сфері високих технологій, з використанням спеціальних знань у сфері фінансової й економічної діяльності, у процесі професійної діяльності; активна участь у здійсненні корисливих економічних злочинів організованих злочинних груп; зрощування корисливої економічної і корисливої загальнокримінальної злочинності; посилення міжрегіонального і транснаціонального характеру корисливої економічної злочинності; створення ефективної системи легалізації доходів, отриманих від злочинної діяльності [2].

Резюмуючи вище описане, констатуємо, що аналіз досліджуваної наукової проблематики обумовлює необхідність формування багато-векторного механізму протидії злочинності в системі економічної безпеки підприємств, алгоритм реалізації якого передбачає: розробку та прийняття системи захисту від проявів організованої злочинності та корупції; проведення загальноекономічної стабілізації за рахунок повного ринкового реформування та демонополізації економіки з метою покращення економічної безпеки підприємств відповідно; збереження системи державного контролю та відповідальності за діяльністю усіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності з питань, що зачіпають інтереси суспільства (сплата податків, зайнятість населення, підтримка науково- і технічного розвитку та ін.); створення сприятливих правових та економічних умов для внутрішнього інвестування легального підприємницького бізнесу; формування чіткого механізму контролю та відповідальності за ефективним використанням державних коштів і майна; зведення до мінімуму готівкового обігу коштів шляхом розширення сучасних електронних засобів розрахунків та впровадження сучасних форм звітності, які дадуть змогу забезпечити чіткий контроль за грошовим обігом; розроблення та впровадження системи економічних засобів контролю за легалізацією коштів, здобутих злочинним шляхом; розроблення та законодавче врегулювання доступу правоохоронних органів до банківської інформації підприємницьких структур; розроблення та реалізація проекту Програми щодо повернення в Україну валютних цінностей, які незаконно перебувають за її межами; розроблення та запровадження

економіко-правових механізмів правомірного реагування на порушення ринкових відносин, за відсутності яких використовуються кримінальні засоби розв'язання конфліктів.

Крім цього, ефективна боротьба з проявами економічної злочинності потребує не лише комплексного системного підходу, органічного поєднання профілактичних, правоохоронних та репресивних заходів з боку держави, а і чітко визначених пріоритетів та належного забезпечення: економічного, кадрово-професійного, інформаційно-аналітичного, науково-методичного, матеріально-технічного тощо. Нехтування хоча б однією з цих складових, суттєво знижує ефективність боротьби з економічною злочинністю в державі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вівчар О. І. Соціальна безпека: [Навчальний посібник] / О. І. Вівчар, А. П. Колесніков – Тернопіль: ФО-П Шпак В. Б., 2015 – 146 с.

2. Вівчар О. І. Сучасні проблемні домінанти злочинних груп у соціогуманітарному просторі України (безпекознавчий вимір системи підприємницьких структур) / О. І. Вівчар, В. В. Храпкіна, Р. П. Шерстюк // Проблеми системного підходу в економіці. – Збірник наукових праць. – Випуск 3(59). – Київ, 2017 р. – С. 55-61.

3. Кравчук С. Й. Економічна злочинність в Україні / С. Й. Кравчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/16839-123-shlyahi-formuvannya-zagalnonatsionalno>